5. Örnek Alma ve Taklit Etme Arasındaki Fark

Örnek alma, model alınan insanla aynîlik/özdeşleşmedir. Kişilik oluşumu ve gelişiminde özdeşleşmenin rolü inkâr edilemez. Özellikle çocukluk ve gençlik çağında özdeşleşme arzusunun veya yönelişinin daha önemli ve yaygın olduğu söylenirse de insan cinsi her yaşta bu özelliğini geliştirebilmektedir. Bu öyle güçlü bir duygu ve yansımadır ki kendisine benzemeye karar verilen modelin her şeyi, düşünceleri, fikirleri, inancı gibi manevi yönleri yanında, yürüme şekli, konuşma tarzı, saçının sakalının biçimi, giyim kuşam şekli gibi özellikleri de alınıp uygulanır. Bu uyumun temelinde kendisine uyulanın cazibesi, değeri ve bireyin ona benzeme arzusu vardır.

52 Nahl suresi, 44. ayet

İnsan, hayatının her evresinde örnek alacağı bir model arayışına girer. Ancak doğru örneği seçebilmenin en önemli şartı, benzemek istenen modeli seçebilme yeteneğine sahip olmak veya bu yeteneğe sahip olanların yol göstericiliğine inanmaktır. Burada bilme, tanıma ve inanma büyük önem taşır. İnsanın yetişip gelişmesinde örnek alma ve model edinme metodunu hayatı boyunca kullanması yaratılışı gereğidir. İnsan tutum ve davranışlarının hiçbiri, modele, örneğe uymaksızın kazanılamaz. Bu durumda kişi kendini düzenleyip yeniden biçimlendirir.

Örneğin Kur'an'da ki Ahzab suresi 21. ayeti, müminlerin Hendek Savaşının en sıkıntılı günlerinde karşılaştıkları güçlükler karşısında Hz. Peygamber'in imanını, cesaretini, kararlılığını, sabrını ve Rabbinden ferahlama bekleyişini örnek almaları gereğini tebliğ için inmiştir. Ancak, bütün durumlar ve şartlar için geçerli olan zaman üstü bir muhtevaya sahiptir.

Amellerini az bularak, devamlı oruç tutmak, geceleri uyumadan ibadetle meşgul olmak ve kadınlarıyla temas etmemek gibi zoraki ve aşırı birtakım tedbirlere başvurmayı kararlaştıran ve bu hareketlerine takva duygularını, ibadet düşkünlüklerini veya günahlarının çokluğunu gerekçe yapmak isteyen birkaç sahabeyi haber alınca: *"Sizin içinizde Allah'tan en çok korkanınız benim. Ama ben oruç tutarım, iftar da ederim. Geceleri ibadet ederim ama uyurum da. Kadınlarımla da görüşürüm. Kim benim sünnetimden yüz çevirir, yaşayışımın dışına taşarsa o benden değildir, benim yolumu terk etmiştir"*[53] şeklindeki sözleriyle onları herkese örnek olacak şekilde ikaz ve irşad etmiştir.

Ahlak kavramı, insan hayatının bütün alanlarını kapsayan tavır ve davranış bütününün adıdır. Resul-i Ekrem'in bütün hayatı, her türlü tavır ve davranışı en ince ayrıntılarıyla bilinmektedir. Bu, onun örnek alınması açısından son derece önemlidir. Efendimizin (s.a.v.) şu hadisleri de bu makamda çok önem taşır: *"Ben en üstün ahlakı tamamlamak üzere gönderildim.''* [54]

Allah Teâlâ'nın insanlara peygamberler göndermesinin sebeplerinden biri de örnek alınmaya değer şahsiyetleri belirlemek, her yönden ideal bir insan modeli göstermektir.

PAYLAŞALIM

Örnek almak ile taklit etmek arasında nasıl bir fark vardır? Düşüncelerinizi örnekler vererek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kur'an-ı Kerim, bütün peygamberlerin kendilerine uyulması için gönderildiğini beyan eder:

"Biz her peygamberi, ancak Allah'ın izniyle kendisine tâbi olunsun diye göndermişizdir."[55]

Kur'an-ı Kerim'de Peygamber Efendimizin örnekliği için seçilmiş kelime, "en güzel örnek" anlamına gelen "üsve-i hasene" terimidir.

"Gerçek şu ki, Allah'ı ve ahiret gününü (korku ve umutla) bekleyen ve O'nu her daim anan kimseler için Allah'ın Elçisi güzel bir örnek (üsve-i hasene) teşkil eder."[56]

53 Buhârî, Nikah, 1; Müslim, Nikah, 5.
54 Muvatta, Hüsnü'l-Hulk, 8.
55 Nisa suresi, 64. ayet.
56 Ahzâb suresi, 21. ayet.

Kendisine rol model belirleyen bir kişi, örnek aldığı kişinin, hayatındaki prensiplerini benimser; insanları davet ettiği değerleri özümser, insanların yapmasını istediği vazifeleri kendisi yapar. Peygamber Efendimizin hayatı bu açıdan emsalsiz olup her bir fert ve her sınıftan insan cinsi için en güzel örnektir.

Resul-i Ekrem Efendimizin örnekliği, Kur'an ve Sünnet temeline dayanan bir konudur. Peygamber Efendimiz, Kur'an-ı Kerim'in işaret buyurduğu gibi Müslümanlar için en ideal örnek, kendisine uyulması gereken yegâne model ve rehber olarak karşımıza çıkmaktadır. Sahabe nesli başta olmak üzere tüm Müslüman nesiller Peygamber Efendimizi kendilerine örnek edinmiş ve bu gerçekçi yöneliş günümüze kadar devam edip gelmiştir.

Hz. Ebu Bekir, Resulullah'ın mirası konusundaki tavrını açıklarken *"Ben Resulullah'ın bir şey yaptığını gördüğüm zaman mutlaka onu yaparım."* diyerek Peygamber Efendimizin (s.a.v.) sünnetine bağlılığını ifade etmişti.[57] Diğer sahâbîlerin de benzer tavırlar sergiledikleri görülmektedir.

Sahabîler arasında kimi zamanlar Hz. Peygamber'in emir ya da nehiylerinin ne anlama geldiği konusunda farklı görüşler olsa bile, ona uyma konusunda herhangi bir tereddüt yaşanmamıştır. Sözgelimi Hendek Gazvesi'nden sonra Cebrâil, Müslümanlara ihanet eden Kureyzâ Yahudilerine savaş açılması gerektiğini Allah Resulü'ne söylemişti. Hz. Peygamber de işin önemine binaen Müslümanların derhal harekete geçerek, ikindi namazını Kureyzâ yurdunda kılmalarını söyledi. Bu emrin ne anlama geldiği hususunda sahâbîler iki gruba ayrıldı. Birinci grup, Hz. Peygamber'in mü'minleri bir an önce Kureyzâ yurduna sevketmek istediğini düşünüp, bu amaç da gerçekleştiği için namazlarını yolda eda ettiler. Ama diğer grup Allah Resulü'nün ikindi namazınızı Kureyzâ yurdunda kılın emrinin zahirine bağlı kalarak vaktin geçme tehlikesine rağmen namazlarını yolda kılmadılar. Daha sonra bu görüş farklılığı, Hz. Peygamber'e sorulduğunda o her iki gruba da bir şey dememiş, yaptıklarını onaylamıştı.[58] Netice itibariyle, her iki grup Resûlullah'ın emrini farklı şekillerde anlasa da ona uyma konusunda bir tereddüt meydana gelmemişti. Esasen bu şekilde davranmaları Allah Resulü'nü doğru anlayıp, tabi olma arzularından kaynaklanıyordu.

DEĞERLENDİRELİM

Bir gün bir bedevi Hz. Ömer'in karşısına çıktı ve: "Sen adaletle hükmetmiyorsun, bize yeterince maaş da vermiyorsun!" dedi. Adalet timsali Hz. Ömer bu haksız suçlama karşısında çok öfkelendi. Adamı neredeyse dövecekti. O esnada Hz. Ömer'in şûrâ meclisi üyelerinden biri hemen araya girdi ve şöyle dedi:

"Ey Ömer, Yüce Allah kitabında sevgili Peygamberine hitaben: "Sen af yolunu tut, cahillere aldırma!" *(A'raf suresi, 199. ayet)* buyurmuyor mu? Bu seni kızdıran adam da cahillerdendir." dedi.

Hz. Ömer bu hatırlatma karşısında derhal sakinleşti.

(Buhârî, İ'tisâm, 1.)

Bu olayı sahabenin Kur'an'a bağlılığı ve Hz. Peygamberi örnek edinmesi bakımından değerlendiriniz.

İşte burada sırf taklit ile şuurlu yöneliş ve örnek alışı birbirinden ayırmak gerekir. Çünkü taklitte irade ve bilinç söz konusu değildir. Örnek alış ve tabi olmada ise tam bir irade vardır.

57 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C I, 10.
58 Buhârî, Salatü'l-havf, 5.